

Univerzita Karlova
Fakulta humanitních studií
Institut doktorských studií
Obecná antropologie – integrální studium člověka
2021, 136 s.
Paměť – dějiny – politiky paměti
Disertační práce
Autor práce: Mgr. Jan Tuček
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Horský, Ph.D.

Mgr. Jan Tuček předložil jako svou disertační práci soubor textů společně pojmenovaných Paměť – dějiny – politiky paměti. Nebývá obvyklé, že jako disertační práce je předkládán soubor studií, které byly dokonce ze dvou třetin již publikované. Nicméně v tomto případě lze shledat oprávněné zdůvodnění, jež se odhaluje již v samotném názvu práce. Svět dnešního historického myšlení, vědecké historické poznání v to počítaje, je stručně řečeno, nepřiliš přehledný. Hledáme cesty k hlubšímu než jenom popisnému, byť nutně také analyzujícímu, „soudcovskému“ (v schillerovském smyslu) pohledu, tedy soudu, znalého „výsledku“ dění/dějiny, ovšem zároveň vázaného, jak víme, na pozici soudce. V centru badatelské pozornosti k této klasické „Scylle a Charybdě“ historického myšlení jsou dvě cesty. Obě se v současném českém historickém myšlení uplatňují viditelným způsobem. První je inspirována francouzsko-americkou koncepcí narativismu, soustřeďující pozornost na narativ, tedy jednoduše řečeno na text jako hypostazovaně vlastní předmět historické pozornosti. Tu otevřeněji, tu skrytěji jednak odkazuje na sociokulturní determinaci historického myšlení a tím jednak odkazuje k sociokulturním obecnostem toho myšlení (tzv. diskurs a na něm závislá diskursivní analýza – či spíše analýzy), jednak na sféru toho, co lze nazvat historiografickou skutečností. To je však spíše badatelské pole literární historie a teorie než historiografie. Oprávněnost toho přístupu spočívá v tom, že historiky upozorňuje na badatelskou podmíněnost, kterou klasická historiografie moderní doby do značné míry opomíjela. Dostačující ovšem není. Druhou cestu nabízí antropologizace historického výzkumu, řečeno opět zjednodušující, ovšem charakterizační, formulací: východiskem je dějově/dějinně jednající aktér, účastník. Ten je ale faktorem časovým – jako takový neznáme výslednice dění, konstruujeme je na základě svých aktuálních znalostí a hodnotových měřítek. Odhalit tuto rovinu našeho historického myšlení je stejně opodstatněné, jako analyzovat jeho „diskursivní“, zobecňující rovinu. Nelze však pominout ani třetí strategii výzkumu, tu v tradičním pojetí ryze empiricky založenou. Její oprávněnost spočívá v tom, že existují oblasti výzkumu (např. soudobé dějiny), kde je nejprve zapotřebí provést pečlivý, konkrétně zaměřený výzkum, odhalující zároveň základní polaritu

historického myšlení: badatelsky neopominutelné klasické „to co se skutečně stalo“, i to, jak bylo toto reálně dějinné interpretováno.

Druhou z těchto cest se ubírá J. Tuček. Odtud také název jeho disertační práce a pořadí, v němž jsou tři určující pojmy toho, co lze nazvat antropologizací dějin v něm seřazeny: paměť – dějiny – politiky paměti. Projevuje se konceptuálním postupem od individuálního k sociálnímu (viz např. s. 14). Je to přístup oprávněný, neboť jak paměť, tak jí (částečně) zprostředkované dějiny a o to více instrumentalizace dějin (politiky paměti) jsou navýsost aktuálními problémy soudobého zacházení s dějinami a historií. Je to jev stále živý, proměňující se, leckdy mající charakter „otevřené rány“, a zachytit jeho sémantický, obsahový a následně tedy konceptualizační „průtok“ je ovšem obtížné. Je to ovšem úkol navýsost závažný, jak dokládá např. známá Výzva z Blois kterou si dovoluji k tomuto posudku připojit (k tomu viz s. 77 Tučkovy disertace).

Ikonou zkoumání našeho vztahu k minulosti se stal pojem paměti. Na počátku stojí revitalizace toho původně Halbwachsova pojmového určení z 20. let 20. století Pierrem Norou a jeho projektem míst paměti, který doznal nejenom četných dalších řečneme národních konkretizací, ale také svých sémanticko-obsahových posunů – už nestačí mluvit o paměti, ale je zapotřebí tuto kategorii pomocí adjektivního určení přesně vymezovat; mluvíme o paměti kolektivní, sociální, historické, atp. Těmto divergencím se Tuček také ve svých textech věnuje (viz s. ... disertace). Pojem paměti tak poněkud během těchto svých vnitřních proměn potkává stejný osud jako jiné nakonec obecně užívané pojmy – stává se termínem a nakonec „pouhým“ slovem – viz osud pojmů pozitivismus či diskurs. I tento, nepochybně teoreticko-metodologický problém, stojí za hranicí Tučkových možností reflexe jaké uplatňuje ve svých textech. A tak jde jen o můj odkaz na problém, který v dnešní nejasné situaci kolem hranic vědeckého poznání „visí ve vzduchu“. Stejně jako tento následující: Kategorie paměti však má svůj nutný komplement, své dějinně nutné opositum – historickou, kolektivní, sociální, kulturní amnézii. Chceme-li porozumět paměti, musíme amnézii vřadit, jen zdánlivě paradoxně, do jejího systému.

A konečně – politika paměti. Nechme tu stranou (s dovolením) diskursivní vymezování tohoto pojmu, setrvejme na základním, byť mnohdy jen implicitně vnímaném jeho pojetí jako užívání historické (či jinak vymezované?) paměti k aktualizací instrumentalizaci (politika paměti), viz s. 70 disertace, i Tři dovětky místo závěru (s. 103 – 118). Do jaké míry je historie manipulovatelná, ptáme se dnes? Domníváme se, že francouzské spory o „politiku paměti“ mohou být dobrým východiskem pro odvození postupů pro empirické studie, které by bylo možné zaměřit na české prostředí. (viz s. 72). Jsme dnes svědky a účastníky, krátce řečeno, „rehabilitace subjektivity“ v historickém myšlení a poznávání, což je obohacení historického myšlení a poznávání stejně jako se v ní skrývá pro ně značné nebezpečí. Odstraňujeme pomníky, budeme reinstalovat expozici o Ch. Darwinovi v Britském muzeu, protože výprava lodi Beagle měla imperiální charakter, měli bychom asi odstranit všechny sochy a obrazy Karla IV. z českých měst, ulic, muzeí a galerií, neboť nechal povraždit norimberské Židy a to se přece neslučuje s dnešními přístupy. Víme ještě, co je historie?

Závěrem konstatujeme, že vlastní „technické“ zpracování disertace odpovídá požadovaným normám i zvyklostem, že je, přes autorskou spoluúčasť jiného historika, autorovým více jak dostatečným originálním příspěvkem k historickému poznání. Předložení textů, jichž je J.

Tuček spoluautorem (spolu s J. Horským) by mohlo být vnímáno jako jistý problém či nedostatek, přinejmenším jako problém formální, avšak je jednak dostatečně objasněno, z jakého důvodu tomu tak je, je také uvedeno v kterých částech studií a v jakých tématech spočívá Tučkův vlastní přínos, kde je tedy jeho autorský vklad (viz Abstrakt). Není tu však uveden konkrétní rozsah původního autorského textu; ten je uváděn až v poznámkovém aparátu k oběma studiím což orientaci pro posuzovatele přeci jen komplikuje. Publikované části práce byly již podrobeny recenznímu řízení, svým působením ve veřejné odborné komunikaci prošly i kritickou „čtenářskou oponenturou“, proto má tento posudek disertace spíše „úvahový“ než formálně technicistní charakter, jak tomu v posuzovacím procesu u disertací bývá pravidlem.

Disertační práce Mgr. Jana Tučka Paměť – dějiny – politiky paměti splňuje požadavky kladené na disertační práci v oblasti sociálně-humanitních věd, je založena na rozsáhlé a relevantní informační základně, přináší řadu podnětů k dalšímu rozpracování tématu, který je bezesporu jedním z dominantních proudů současného historického myšlení a poznání. Z těchto důvodů doporučuji práci k obhajobě.

prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.

Praha 16. července 2021.

Výzva z Blois

"Znepokojení spätnou moralizáciou histórie a intelektuálnou cenzúrou, vyzývame k mobilizácii európskych historikov a voláme po múdrosti politikov. História nesmie byť otrokom súčasnej politiky ani nesmie byť písaná na podnet súperiacich názorov. V slobodnom štáte, žiadna politická autorita nemá právo definovať historickú pravdu ani brániť názorovej slobode vyhrážkami alebo trestami. Vyzývame historikov, aby spojili sily v rámci svojej krajiny a vytvorili štruktúry podobné našim (org. Liberté pour histoire), a v tomto čase osobne podpísali túto žiadosť na zastavenie procesu prijímania zákonov na kontrolu historickej pamäti.

Žiadame vládne authority, aby uznali, že aj keď sú zodpovední za udržiavanie kolektívnej pamäti, nemajú zákonom ustanoviť oficiálnu pravdu o minulosti, ktorej legálne uplatňovanie nesie v sebe vážne dôsledky pre históriu ako vedu a intelektuálnu slobodu všeobecne. V demokracii je sloboda pre históriu slobodou pre všetkých."

http://search.seznam.cz/?q=v%C3%BDzva+z+blois&url=http%3A%2F%2Fwww.forumhistoriae.sk%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fapel_de_blois_sk.pdf&v=2&c=1&data2=jWuA1lqzz5_8BpRBFq5aCmPbaHtcotvwICL9XIS95Etjq8irv6oNEyFU33_HPzoXCpJBfGX-Q3PVOdya3wiYAjLnhTQlrPcULoP1VpOzyP8kwsTf40XwBFWYObsXTtM-SFKUnntBqghuw8opajLMD4Z_7p

Oficiálne znenie v angličtine pozri: [http://www.lph-](http://www.lph-asso.fr/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=14&lang=en)

[asso.fr/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=14&lang=en](http://www.lph-asso.fr/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=14&lang=en)

Aktualizované materiály k Výzve z Blois pozri na webovej stránke združenia Sloboda pre históriu – Liberté pour l' Histoire: <http://www.lph-asso.fr/>